

FEKETE PÉTER

DR. CHIKÁN ZOLTÁNNÉ 70 ÉVES*

A Nyelvtudományi Társaságban s a felsőoktatási intézményeinkben hagyomány, hogy kiemelkedő tagjainak 70. születésnapjáról kollégái, tanítványai felolvasóületeken emlékeznek meg, s a felolvasott tanulmányokat kötetben megjelentetik.

A mi egrí csoportunk életében ez az első ilyen alkalom, amikor igen nagyrabecsült kollégánk, dr. Chikán Zoltánné dr. Deák Klára 70. születésnapját ilyen módon ünnepeľjük. Mindannyiunk nevében megkülönböztetett szeretettel köszöntöm; örülok, hogy erőben, egészségben megjelenhetett közöttünk.

Én kaptam a köszöntés számomra igen megtisztelő feladatát, s azt, hogy méltassam tevékenységét. Szükségét is érzem ennek a méltatásnak, hiszen akik nem dolgoztak vele, akik nem látták hosszú időn át tartó kimagasló szakmai tevékenységét, nem láthatják megfelelő összefüggésben az ő munkásságát, de nem láthatják a korban tőle távol álló fiatal kollégák sem, akiket tanulmányaik megírásában a tisztelet és szeretet vezette.

* Elhangzott a Magyar Nyelvtudományi Társaság Heves megyei csoportjának felolvasóületeén 1992. június 8-án. A szerk.

Amikor nem mindennapi feladatomra vállalkoztam, tudtam, hogy a Klárka tartalmas életútját ismertetve, nehezen tudok objektív maradni. Ismeret-ségünk olyan régi, olyan időkben és körülmények között kezdődött, amiből következően ez teljesen érthető.

Emlékszel, Klárka az 50-es évek első éveire. Te mint egri általános iskolai tanár konzultációvezetője voltál az általános iskolai tanítóknak szaktanítókká, majd szaktanárokká képzésének, én mint kezdő tanszéki gyakornok, majd tanársegéd nagy érdeklődéssel figyeltem rutinos pedagógiai tevékenységedet. A nyaradat, a pihenésedet áldoztad fel a nemes ügy érdekében. Akkor tapasztaltam először, amit később, pályafutásod során annyiszor, hogy ha értelmes ügyről van szó, fáradságot, áldozatot nem sajnálva mindig készen állsz a munkára.

Pedig nehézségből, akadályból volt elég. Olyan korban éltünk fiatalságtól kezdve, amikor az "ősmagyar fákat nyögető új szeleket" vad zivatarok váltották, amikor nem volt könnyű talpon maradni. Végig embert próbáló idők jártak, s Te álltad a próbát. A legnehezebb időben is megőrizted derűs egyéniségedet, nagy tudásoddal, jó előadókészségeddel, eleven szellemeddel magad mellé állítottad mindenkori hallgatóidat. Te pedig érezted tanítványaid szeretetét, s Téged ez boldoggá tett, átsegített a nehézségeken.

Ünnepeltünk, Chikán Zoltánné, 1922. március 22-én Balassagyarmaton született.

Tanár édesapját korán elvesztette. Édesanyja, a szerény jövedelmű kis-tisztviselőnő nem kis áldozattal taníttatta gyermekeit. A kiválóan tanuló diáklány a budapesti tudományegyetem magyar--latin szakját végezte el. A sors kegye, hogy a legnagyobbak voltak a tanárai. Olyan tudós professzorok, mint Zsirai Miklós, Pais Dezső, Laziczius Gyula, Horváth János. Az egyetemet 1945-ben fejezte be. 1947-ben doktorált, s 1948-tól 1953-ig általános iskolában tanított.

1953-ban került az egri főiskola magyar nyelvészeti tanszékére, s nyugdíjazásáig, 1980-ig itt tanított. Az általános iskolai tanítók nyári átképzésében részt véve került kapcsolatba Papp Istvánnal, a kiváló nyelvészprofesszorral, aki éles szemével felismerte tehetségét, s munkatársnak szemelte ki a tanszékre. Erre azonban már Papp István utódja idején került sor. Papp István a debreceni egyetem professzora lett.

A tanszéken kezdettől fogva magas szakmai és pedagógiai színvonalon teljesítette feladatát. Oktatómunkája mellett hamar bekapcsolódott a kutatómunkába is. Dolgozatai igen jó gyakorlati érzékről, az új iránti fogékonyságról tesznek bizonyóságot.

Alig van szakmánknak olyan ága, amelyikben a tanszéken ne dolgozott volna. Kapott feladatát mindenkor a tőle telhető legnagyobb intenzitással vé-

gezte el. Élvezetes nyelvművelő óráit, leíró nyelvtani gyakorlatait, tudományos diákköri irányítását állandóan dicsérték a hallgatók. Szép számú szakdolgozati minősítései példamutatóak.

Tudományos munkájában foglalkozott leíró nyelvtani gyakorlatokkal, stilisztikai, tantárgy-pedagógiai kérdésekkel, kedvelt területe ma is a tantárgy-történeti kutatás.

Országosan ismert szakemberré tantárgy-pedagógiai tanulmányai révén vált. 1958-tól a tanszéki szakmódszertan oktatója volt. Ezzel kezébe került a gyakorlati képzés irányítása a gyakorlóiskolai tanárok összefogásával egyetemben.

Tantárgy-pedagógiai tárgykörű a sok elismerést kapott könyve "A gondolkodás fejlesztése az anyanyelvi nevelésben" (Tankönyvkiadó, 1978.) Publikációinak több mint a fele tantárgy-pedagógiai.

Többször kérték fel az anyanyelvi nevelés korszerűsítését szolgáló könyvek lektorálására, előadásokkal szerepelt a nyelvészkongresszusokon. A magyar nyelvészek III. nemzetközi kongresszusán is tantárgy-pedagógiai témakörből tartott előadást.

Tanulmányai a főiskolai tudományos közleményeken kívül a Magyar Nyelvőrben, a Felsőoktatási Szemlében, a Magyartanításban, a Módszertani Közleményekben jelentek meg.

A nehézségek végigkísérték a pályáján. Négy fiúgyermek, akiknek a neveléséhez abban az időben semmi segítséget, kedvezményt nem kapott. Anyaként is kiváló nevelőnek bizonyult. Mind a négy fiú elismert szakember, az ország különböző intézményeiben vezető pozícióban dolgozik.

Klárka 32 évet töltött a tanári pályán. Ebből főiskolánk magyar nyelvészeti tanszékén 27 évet. Régen is, ma nyugdíjasként is köztiszteletben álló tanáregyenység. Valamennyien szeretettel, megbecsüléssel gondolunk a munkában együtt töltött napokra, mindig szívesen látjuk, ha meglátogat bennünket. Sajnos, kevés ilyen alkalom adódik, de megértjük, hiszen ma már a négy fiú helyett 9 unoka veszi körül.

Ezután is mindig szeretettel várjuk.

Jó munkájáért a művelődésügyi miniszter Kiváló Munkáért kitüntetést adományozott.

Most, 70. születésnapján kollégái, tanítványai nevében kívánok ünnepeltünknek jó egészséget, további munkakedvet és derűt, s sok örömet szép családjában.

Chikán Zoltánné Deák Klára szakirodalmi munkássága

1. Ábrányi Emil, a költő. Egyetemi doktori disszertáció. Kézirat. 1946. 95 l.
2. Az általános iskolai nyelvművelő munka néhány kérdéséről. EPF Évkönyve. 2. 1956. 258--268.
3. Az elemzés kérdése az általános iskolában. EPF Évkönyve. 3. 1957. 297--315. Ua. (Az Egri Pedagógiai Főiskola füzetek 69.)
4. A nyelvi elemzés stilisztikai vonatkozásai az általános iskola 8. osztályában. EPF Évkönyve. 4. 1958. 127--144.
5. Reguly Antal, "Észak Kőrösi Csomája" 1818--1848. NU. 13. évf. 1958. aug. 22. 179. sz. 4.
6. Adalékok az alaktani elemek stílusértékéhez. EPF Évkönyve. 5. 1959. 55--62. Ua. (Az Egri Pedagógiai Főiskola füzetek 122.)
7. Magyar helyesírás és nyelvhelyesség. Nem magyar szakos hallgatók számára. (Kézirat). Bp. 1960. Tankönyvk. 114. (Tanárképző Főiskolák jegyzete). Ua. 1965., 1966., 1967. Társzerző: Mucsi Józsefné
8. Radnóti Miklós eclogáinak nyelvéről. (Szempontok a főiskolai nyelvészeti gyakorlatokon folyó nyelvi elemzéshez.) EPF. Évkönyve. 6. 1960. 23--45. Ua. (Az Egri Pedagógiai Főiskola füzetek 164.)
9. Az írásjelek szerepe az általános iskolai anyanyelvi oktatásban. EPF Évkönyve, 7. 1961. 163--187. Ua. (Az Egri Pedagógiai Főiskola füzetek 210.)
10. A nyelvtani szemléltető szöveg kialakításának néhány kérdése. ETKF TK. Nova ser., 2. 1964. 83--92. Ua. (Az Egri Tanárképző Főiskola füzetek 313.)
11. Helyzetkép középiskolát végzett tanulók magyar nyelvtani felkészültségéről. (Az Egri Tanárképző Főiskolán lefolyt felvételi vizsgák tapasztalatai és tanulságai alapján.) Magyar Nyelvőr, 89. évf. 1965. 4. sz. 452--461.
12. Csak egy vessző? NU. 17. évf. 1966. ápr. 17. 90. sz. 6.
13. Egybe? Külön? Kötőjellel? (Utazás -- a földrajzi nevek helyesírása körül.) NU. 17. évf. 1966. júl. 24. 174. sz. 6.
14. Hogyan nevezzelek? A tulajdonnevek helyesírása. NU. 17. évf. 1966. aug. 14. 192. sz. 4.
15. Jó testvér-e Kati és Julika. NU. 17. évf. 1966. okt. 9. 239. sz. 5.
16. Még egy ragunk helyes és helytelen használatáról. NU. 18. évf. 1967. okt. 1. 232. sz. 5.
17. Szia, faterkám! (Álljuk útját a diákzsargon terjedésének!) NU. 18. évf. 1967. jan. 22. 19. sz. 5.
18. "Boldog eredményekben gazdag új esztendő...?! (Még egyszer a hirdetések nyelvéről) NU. 19. évf. 1968. jan. 14. 11. sz. 5.
19. Nyelvművelés. Bp. 1968. Tankönyvkiadó, 103. Társzerző: MUCSI JÓZSEFNÉ.

20. Leíró magyar nyelvtani gyakorlatok. Bp., 1968, Tankönyvk. 430. Társ-szerzők: BACHÁT LÁSZLÓ és BENKŐ LÁSZLÓ.
21. A határozók általános iskolai tanításának szerepe a logikus gondolkodás készségének fejlesztésében. ETKF TK. Nova ser. 7. 1969. 103--109. Ua. Az Egri Tanárképző Főiskola füzetei 477.
22. A határozók tanításának szerepe a logikus gondolkodás készségének fejlesztésében. Módszertani Közlemények 10. évf. 1970. 3. sz. 181--184.
23. Az ige tanításának néhány módszertani kérdése az 5. osztályban. Magyar-tanítás 13. évf. 1970. 4--5. sz. 233--235.
24. Irodalom és nyelvtan. Magyar Nemzet. 26. évf. 1970. júl. 15. 164. sz. 8.
25. A magyar nyelvtanítás célkitűzéseinek változása a tantervek tükrében. EHSMTKF TK. Nova ser. 8. 1970. 147--179. Ua. (Az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola füzetei 505.)
26. Csoportos munka az általános iskolai nyelvtanításban. (Egy kísérleti vizsgálat tapasztalatai) EHSMTKF TK. Nova ser. 9. 1971. 35--63. Ua. (Az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola füzetei 528.)
27. A felvételi vizsgák korszerűsítése. Felsőoktatási Szemle 21. évf. 1972. 12. sz. 750--753.
28. A magyar nyelvtankönyvek felhasználása az iskolai anyanyelvi oktatásban. (Történeti áttekintés.) EHSMTKF TK. Nova ser. 10. 1972. 63--94. Ua. (Az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola füzetei 556.)
29. A nyelvi-stilisztikai szövegelemzés szerepe a személyiségformálásban. Hevesi Művelődés. 12. évf. 1972. 1--2. sz. 8--12.
30. Érettségizettek stilisztikai műveltségéről. Magyar Nyelvőr, 97. évf. 1973. 3. sz. 305--312.
31. A helyes kiejtési technika és az ének tanításának összehangolása. In. Anyanyelvünk az általános iskolában. (Vándorgyűlés) Nyíregyháza, 1972. ápr. 6--8. Szerk. SZATHMÁRI ISTVÁN, Bp. 1974. Tankönyvk. 136--138.
32. Integrált oktatás -- komplex államvizsga. Felsőokt. Szle. 32. évf. 1974. 7/8. sz. 450--455.
33. A magyar nyelvtankönyvek felhasználása az iskolai anyanyelvi oktatásban. (Történeti áttekintés) II. rész: 1869--1905. EHSMTKF TK. Nova ser. 12. 1974. 43--72. Ua. (Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Füzetei 613.)
34. A szaktárgyi gondolkodás fejlesztése az általános iskolai leíró nyelvtani ismeretek tanításában. Módszertani Közlemények, 14. évf. 1974. 1 sz. 12--18.
35. Emlékezés Bárczi Gézára. NU. 26. évf. 1975. nov. 11. 264. sz. 4.
36. A korszerű nyelvtani példatár és alkalmazása. Magyar-tanítás, 18. évf. 1975. 4--5. sz. 162--166.

37. Az anyanyelvi öntudat kialakításának társadalmi jelentősége. Hevesi Művelődés, 1976. 2. sz. 7--10.
38. Az anyanyelvi nevelés korszerűsítésének kérdései. In: Az anyanyelvi oktatás korszerűsítéséért. Tanulmányok, szakvélemények (Szerk. SZÉPE GYÖRGY.) Bp. 1976, Tankönyvkiadó, 39--52. Ua. 2. kiadás 1979. Társszerzők: BAKOS JÓZSEF--FEKETE PÉTER--PÁSZTOR EMIL--RAISZ RÓZSA.
39. A gondolkodás fejlesztése az anyanyelvi nevelésben. Bp. 1978. Tankönyvkiadó, 154. l. (A tanítás problémái 31.)
40. A magyar nyelvtankönyvek felhasználása az iskolai anyanyelvi oktatásban. (Történeti áttekintés) III. rész: 1906--1946. EHSMTKF TK. Nova ser 14. 1978. 103--113. Ua. (Az Egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola füzetei 686.)
41. A Magyar Nyelvészeti Tanszék. Szervezeti Életünk. 5. évf. 1979. 1. sz. 65--70.
42. Az anyanyelv mint tantárgyközi kódrendszer. In: A magyar nyelv grammatikája. A magyar nyelvészek III. nemzetközi kongresszusának előadásai. Szerk. IMRE SAMU stb. Bp. Akadémiai Kiadó, 1980. 267--272. (Nyelvtudományi értekezések 104.)
43. Jelentésváltozások a jogi nyelvben. In: A magyar nyelv rétegződése. Szerk. KISS JENŐ és SZÜTS LÁSZLÓ. Akadémiai Kiadó Bp. 1988. 245--50.

(Rövidítések:

1. EPF: Egri Pedagógiai Főiskola
2. ETKF TK: Az Egri Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei
3. EHSMTKF TK: Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei
4. NU: Heves megyei Népújság)

Összeállította: V. RAISZ RÓZSA